

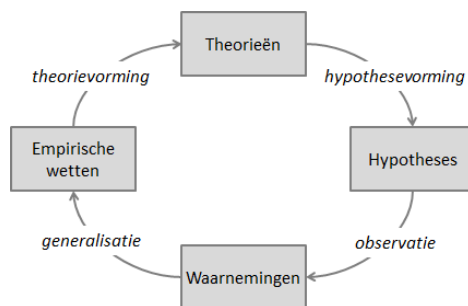
Taalfilosofie

Hoorcollege 1

Hoe verloopt wetenschappelijk onderzoek?

- Standaardbeeld (traditioneel)
- Falsificatie (Popper)
- Paradigma's en revoluties (Kuhn)
- Onderzoeksprogramma's (Lakatos)

Empirische cyclus

- **Waarnemingen:** feiten, objectief, ook wel rock bottom of knowledge. Hieruit maak je een generalisatie (je hebt meerdere feiten, bv. temperatuur op verschillende plekken is 23 graden) Hieruit kan je een wet vaststellen.
- **Empirische wetten:** uit een generalisatie kan je een empirische wet trekken (op alle plekken is het 23 graden). Maar waarom is het op alle plekken deze temperatuur, daar heb je een theorievorming voor nodig.
- **Theorieën:** je hebt een theorie opgesteld uit wet → waarom is dit zo?
- **Hypothese:** Vanuit hier kan je weer hypothese vaststellen, een voorspelling van wat er met je theorie kan gebeuren (bv. op deze plek zou het dan ook wel 23 graden zijn). Dit zou je dan weer opnieuw kunnen waarnemen, of dit inderdaad zo is.

Deductie en inductie

- **Deductie:** een gevolgtrekking wordt gemaakt vanuit een algemene regel naar het bijzondere regel (dus van een algemene wet/theorie naar voorspelling van iets specifiekers van de ruimere wet, om dit vervolgens weer waar te nemen)
- **Inductie:** men komt tot een algemene regel, generalisatie geheten, op grond van een aantal specifieke waarnemingen.

Wetenschap

- Verkrijgen van inzichten: intuïtief, chaotisch, creatief
- Rationele onderbouwing: logische argumentatie, empirische/experimentele onderbouwing, objectieve verificatie mogelijk
- Niet zomaar een mening
- Anders dan een geloof

Karl Popper

- Waarneming is ook theoriegebonden
- Tegen '*logisch positivisme*', dit aanvaardt alleen dat wat zintuiglijk waargenomen en vastgesteld kan worden (probleem van onweerlegbaarheid, namelijk → wel '*kritisch*')

rationalisme' (het werk van wetenschappers is rationeel, en er kan niet bewezen worden dat het resultaat hiervan de waarheid is))

- Falsificatie (trail & error). Je maakt een generalisatie van alle zwanen zijn wit, als je 10 witte zwanen hebt gezien. Maar Popper zegt: ga op zoek naar zwarte zwanen om het tegendeel te bewijzen
- Theorievorming als evolutionair proces:
Probleem 1 → creatie → theorie T1 → voorspelling → test
 - o *Falsificatie* → verwerp T1 → probleem 2 → creatie → T2 etc.
 - o *Geen falsificatie* → T1 is voorlopig waar (want je doet niks om het te verwerpen). Soms kan je dus vrij zeker zijn van een theorie, en dit kan heel erg waar lijken, maar zolang er nog geen tegendeel is bewezen, blijft het voorlopig waar.

Thomas Kuhn

- Paradigma → 'normale wetenschap' binnen een wetenschappelijke gemeenschap
 - o Vakwetenschappelijke theorieën
 - o Filosofische uitgangspunten
 - o Wetenschappelijke waarden
 - o Exemplarische voorbeelden
- Zelden sprake van falsificatie
- Wetenschap onderhevig aan sociologisch verschijnselen
- Paradigma faalt (klopt niet) → dan komt er een revolutie en ontstaat er een nieuw paradigma

Imre Lakatos

- Onderzoeksprogramma's (falsificatie, empirische cyclus)
- Vaste theoretische kern
- Hulp-hypotheses die gefalsificeerd kunnen worden.

Werkcollege 1

Deductie/Inductie

Deductie = entailment (logisch gevolg, geen speld tussen te krijgen)

Paradigmaverschuivingen

Paradigmaverschuiving/revolutie is nieuwe ideeën op een al bestaand gebied. Dit houdt dus niet in dat er iets nieuws ontstaat (bv. hersenscans). Een revolutie borduurt dus voort op een al bestaande theorie, omdat er nieuwe visies ontstaan die niet meer in het oude paradigma passen.

Hoorcollege 2

Wetenschap en wetenschapsfilosofie

- *Wetenschap*: levert kennis die dichter bij de waarheid ligt en betrouwbaarder en systematischer is dan ideeën die op een andere manier tot stand zijn gekomen/overgeleverd (dus niet via wetenschap).
- *Wetenschapsfilosofie*: onderzoekt de aard van wetenschap, wetenschappelijke tradities en methoden, en de rechtvaardiging van de bijzondere waarheidsclaims.

Metafysica (het niet waarneembare) in de wetenschap

- *Wetenschappelijk realisme*: één theorie/model beschrijft de wereld zoals die werkelijk is (uiteraard bij benadering, geïdealiseerd, zo goed mogelijk)

- *Wetenschappelijk anti-realisme* (instrumentalisme): theorieën zijn 'convenient fictions' (het niet fysiek bestaan) die empirisch adequate voorspelling moeten doen, maar niets over het wezen van de werkelijkheid zeggen → *agnosticisme*
- In het bijzonder interessant waar het gaat over niet rechtstreeks waarneembare verschijnselen (bv. 'neutrino', 'magnetisch veld')
- Onderdeterminatie (heel veel verschillende theorieën die dezelfde waarnemingen impliceren en dat dus niet door waarnemingen beslist kan worden welke van deze theorieën de ware is). Dit doet afbreuk aan het waarheidsgehalte van de theorie.
- Geen wonderen

Bestaat de wereld?

Algemeen:

- *Realisme*: de wereld bestaat los van het menselijk denken en perceptie. Er bestaat dus gewoon iets, wat wij als mensen allemaal zien, het is er echt.
- *Idealisme*: de fysieke wereld is op de een of andere manier afhankelijk van het menselijk bewustzijn (dus mensen hebben ideeën die een wereld maken).

Een wetenschapper verlangt met uitvindingen zijn mogelijkheden en kan zo bepaalde theorieën bevestigen, die je zonder deze uitvindingen niet zou kunnen bevestigen.

Enige geschiedenis

- Tot aan 17e eeuw werd wetenschap gezien als onderdeel van de filosofie (nog steeds: Ph.D. = Philosophiae Doctor → doctoraat) (philosophia = Gr. 'houdt van de wijsheid') (doctor = Lat. 'leraar') (doctorandus = Lat. 'hij die nog doctor moet worden')

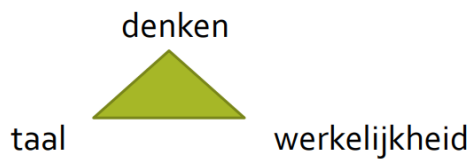
Oudheid: Protagoras, Democritus, Socrates, Plato, Aristoteles.

- *Protagoras* (5e eeuw v. Chr.)
 - o Relativisme: het idee dat een bepaald concept (waarheid, schoonheid, het goede etc.) niet op zich staat, maar afhankelijk is van iets anders. Meestal wordt bedoeld dat waarheid relatief is. De waarheid van een uitspraak of theorie is dan niet absoluut, maar afhankelijk van de mens (het subject, de waarnemer) met zijn specifieke eigenschappen. Dus 'schoonheid' kan voor iedere persoon iets anders inhouden.
 - o Agnosticisme: dat kennis van (een) hogere macht(en) niet zeker kan zijn, omdat deze niet (met de wetenschappelijke methode) te bewijzen is.
 - o Rel: 'de mens is de maat van alle dingen', Agn: 'van de goden weet ik niets'
- *Aristoteles* (4e eeuw v.Chr.):
 - o inductie en deductie, biologische observaties, enz. •
 - o teleologie (zoektocht naar het doeleinde achter dingen): functionalisme, alles heeft een functie.
 - o aarde centrum zonnestelsel/universum, cirkelbewegingen van hemellichamen
 - o de elementen: aarde, water, lucht, vuur; ether
 - o lichamen hebben uit hun aard een natuurlijke plaats

Middeleeuwen, renaissance, verlichting etc.

- 'Wetenschappelijke revolutie' (Galilei, Copernicus, Newton, Descartes) was een koppeling van experimentele en mathematische methoden, nieuwe technologieën (bv. telescoop),

Hoorcollege 3

Mentalisme

- Koppeling tussen taal en denken (primair)
- Taaltekens <-> mentale entiteiten, concepten, gedachten (woorden (taaltekens) corresponderen met concepten (mentale entiteiten)).
- Intuïtief, common sense
- Communicatie:
spreker > taal > hoorder
gedachte – zin – gedachte
(soort taal in je hoofd, die je vertaalt in werkelijke taal. Dit “stuur” je naar iemand). [coderen – decoderen]
- Relatie betekenis en cognitie (betekenis ligt in het achterliggende concept)
- Uitwendig maken van gedachten → publieke functie van taal
- Oplossing voor *niet-referentiële expressies* (we kunnen over dingen praten die niet in de werkelijkheid zijn, zoals een fictief karakter), *counterfactuals* (een zin die niet per se waar is: “zou”/“als...dan”), *intensionele contexten* (Dergelijke woorden scheppen een omgeving, een context waarin we niet kunnen vervangen met behoud van waarheid)
- Je hebt dus concepten in je hoofd. Ook al zijn deze niet echt, je kan er toch over praten, omdat je dat concept in je hoofd hebt.
- Zowel empirische als rationele varianten, en syntheses

Vragen:

- Relatie met werkelijkheid/wereld?
- Intersubjectiviteit (alle subjecten (mensen) van een bepaalde gemeenschap gedeelde mening/ een overeenstemming) van betekenis
- Creativiteit en componenten?
- Denктаal?

Nadere invulling 1

- *Empirisme*: zintuiglijke waarneming is de primaire bron van kennis
- *Britse empiristen*: John Locke (1632-1704), Stuart Mill (1806-1873), e.a.
- *Abstractie*: ideeën ontstaan uit waarnemingen
 - o Concept = tijd-ruimtelijke abstractie (als je een tafel op een moment bekijkt, en na een uur weer, heb je een andere waarneming. Je moet dus van het concept abstraheren).
 - o *Universalia* (je hebt een algemeen beeld van een concept, ook al kunnen ze vrij verschillend zijn, zoals tafels) zijn abstracties over *particularia* (je hebt een bepaalde tafel, en daarvan heb je een bepaald concept, ongeacht van de plaats of de tijd. Het blijft dezelfde tafel) (vgl. type – token [Peirce])

- Problemen:
 - o (Zeer) abstracte begrippen
 - o Functiewoorden en logische relaties (hoe neem je dit zintuiglijk waar?)

Nadere invulling 2

- ('continentaal') rationalisme: kennis van de buitenwereld komt mede tot stand via ideeën in de binnenwereld (de idee).
- René Descartes (1596-1650), Gottfried Leibniz (1646-1716), ...
- Aangeboren disposities (beschikking) tot bepaalde ideeën en classificeringen van de werkelijkheid: abstracta minder problematisch
- Waarneming wel nodig om nadere inhoud op te doen en activatie van ideeën
- Maar hoe precies?
- Intersubjectiviteit?

Language of Thought

- Jerry Fodor (1935-, USA), *The language of thought*
- Achtergrond: opkomst Universele Grammatica van Chomsky (1928-); na een periode van descriptief structuralisme en behaviorisme: wat is een mogelijke menselijke taal (Syntactic structures, 1957)? rationalistische interpretatie: genetisch-cognitief gestuurd; opkomst cognitieve psychologie -> computationele modellen/processen
- Mentale representaties (nodig voor alle hogere cognitieve processen)
- Ook (niet-verbale) dieren denken
- Taal leren => hypotheses toetsen over correlaties tussen vorm en betekenis
- $P(x)$ is waar desda x is G

P: talig predicaat, G: uitdrukking in de mentale representatietaal

- Waarheidsvoorwaarden: noodzakelijke en voldoende voorwaarden
- Relatie tussen taal en werkelijkheid gaat dus indirect via mentale representatie
- Language of Thought moet wel aangeboren zijn en 'self-applying' (anders oneindige regressie)
- Semantische primitieven (bv. 'toestand'); zelfde uitdrukkingskracht als natuurlijke taal

Tegengeluiden

- Gottlob Frege (1848-1925), Ludwig Wittgenstein (1889-1951)
- Taal vertaalt gedachten (denktaal), maar hoe weet je wat die gedachten betekenen? hoe zijn die gerelateerd aan de werkelijkheid?
- Wittgenstein: 'self-applying' is onwaarschijnlijk, moeilijk bewijsbaar, maar de aanname van projectiemethodes is problematisch; definieert betekenis in termen van gebruik; LoT lijkt dan overbodig →?
- De koppeling tussen taal en betekenis is conventioneel (volgens de gewoonte), maar zijn gedachten/concepten dat dan ook?

Waar of niet? Hoe zit het?

1. Betekenisvolle zinnen hebben altijd betrekking op de werkelijkheid.
2. Beweringen zijn altijd waar of onwaar (dat kan je niet zeggen, bijv. over een vraag of een imperatief kan je niet zeggen of deze waar of onwaar is).
3. Taal is een middel om te communiceren (niet uitsluitend).

4. John Locke: "The use, then, of words is to be sensible marks of ideas; and the ideas they stand for are their proper and immediate signification." Is deze karakterisering ook van toepassing op het modernere mentalisme van Fodor?

Platonisme

Betekenis is een objectieve en eigenstandige entiteit

Extensionele semantiek (simpele versie)

- De betekenis van een uitdrukking is datgene waar de uitdrukking naar verwijst.
- Ontologisch (Leer van het Zijn/de werkelijkheid, hoe "is" iets?) zuinig
- 1e-orde predikatenlogica
 - o Term → individu
 - o Predicaat → verzameling
 - o Zin → waarheidswaarde
- Uitbreiding: situaties
- Praktische problemen:
 - o Niet-verwijzende namen
 - o Intensionele contexten

Frege

- Sinn (wat het echt is) und bedeutung (het gerefereerde)
- Compositionaliteit: Dit principe houdt in dat de betekenis van het geheel op te maken is uit de betekenis van de delen en de manier waarop die delen samengevoegd zijn.
- Extensionele en intensionele semantiek
 - o Waarheidsvoorwaarden, mogelijke werelden

Werkcollege 3

1. Sinn und Bedeutung

a. Geef een voorbeeld van termen met dezelfde Bedeutung, maar verschillende Sinne.

Willem Alexander en de Koning van Nederland (allebei hebben dezelfde referentie).

b. Bestaan er ook voorbeelden van het omgekeerde: verschillende Bedeutungen, dezelfde Sinn?

Jij, hij, jullie, zij (afhankelijk van de context hebben deze een andere betekenis, want ze wijzen op iets anders).

2. Compositionaliteit

a. Wat is compositionaliteit?

Dit principe houdt in dat de betekenis van het geheel op te maken is uit de betekenis van de delen en de manier waarop die delen samengevoegd zijn. Kent men bijvoorbeeld de betekenis van de woorden 'rode driehoek' en 'blauw vierkant', dan betekent dit automatisch dat men ook de betekenis kent van

'rood vierkant' en 'blauwe driehoek'.

b. Wat zijn argumenten voor dit principe?

c. Zijn vaste uitdrukkingen/gezegden ook compositioneel? Licht toe waarom wel/niet/misschien.

d. Speelt compositionaliteit ook een rol in mentalistische en extensionele betekenis theorieën, of is het iets Fregeaans?

Hoorcollege 4

De interpretatie van D/NP

- Verschillende 'functies' van het begrip betekenis
- Klassiek descriptivisme (heeft als kern van de theorie dat eigennamen verbonden zijn of samenvallen met unieke bepalingen)
- Directe en starre verwijzing
- Individuele competentie vs. taalgemeenschap
- Eigennamen, indexicale uitdrukkingen (deiktisch), soorttermen, individuele concepten,...
- Citatie

Drie functies van betekenis

- *Metafysisch*
 - o Kwalitatieve karakterisering (noodz./vold. Voorwaarden); wat is de essentie?
 - o [voor proposities:] **noodzakelijk** (moet waar zijn: "alle echtgenoten zijn getrouwd") vs. **contingent** (hangt af van de wereld: "alle katten zijn wit" is niet per se altijd waar) (Altijd (on)waar vs. waar in een mogelijke situatie)
- *Semantisch*
 - o Betekenis bepaalt de referentie → buitentalige significantie, waarheid
 - o [voor (proposities:)] **analytisch** (een oordeel over een subject waarbij dat wat over het subject wordt gezegd (het predicaat) altijd al vervat ligt in het begrip van het subject (dit is vaak een tautologie): 'goud is een metaal', 'sneeuw = sneeuw') vs. **synthetisch** (aan het subject wordt een predicaat toegevoegd zonder dat dit meteen vervat is in dat subject: "deze kat is zwart") (waarheid ligt besloten in de betekenis van de expressie of niet)
- *Kentheoretisch/cognitief*:
 - o Informatiewaarde en –overdracht
 - o [voor proposities:] **a priori** (oordelen die onafhankelijk van de zintuiglijke indrukken uitgesproken worden, ofwel zonder waarneming) vs. **a posteriori** (kennis afgeleid uit ervaring/waarnemingen). (waarheid staat bij voorbaat vast of moet door waarneming vastgesteld worden)

Klassiek model

- *Descriptivistisch uitgangspunt* (mentalisme en platonisme)

De betekenis van een uitdrukking is een beschrijving van de verwijzing.

- De definitie m.b.v. contingente eigenschappen geeft een karakterisering van de noodzakelijke en voldoende voorwaarden waaraan iets moet voldoen om tot de extensie van de uitdrukking te behoren (anders gezegd: de Sinn bepaalt welke Bedeutung (referentie naar iets in de wereld) mogelijk is).

En

- *Individualistisch uitgangspunt*

De betekenis van een uitdrukking is een individueel bezit (individuele semantische competentie)

Betekenis

- Klein verschil tussen NP()'s (soorten/types) en eigennamen ('term'):
 x is een N(P) desda $P_1(x)$ en $P_2(x)$ en ... [Pi een predicaat]
 $x = N_{\text{eigen}}$ desda x is de unieke y waarvoor geldt $P_1(y)$ en $P_2(y)$ en
- Betekenis is onafhankelijk van de feitelijke werkelijkheid
 - o Uitdrukkingen kunnen verwijzen naar hypothetische toestanden
- Relatie tussen betekenis en kennis en aard van de werkelijkheid
 - o Mythologisch: hoe het heet <-> wat het is
- De drie functies van betekenis (metafysisch, semantisch, kentheoretisch) vallen samen
 - o Eenduidig begrip van de waarheid van proposities

Problemen

- Veronachtzaming rol taalgemeenschap
- Veronachtzaming rol feitelijke werkelijkheid
- Circulariteit en onvolledigheid van definities
- Deiktische expressies: directe verwijzing
- Eigennamen: starre verwijzing

Indexicals/deiktische expressies

- De verwijzing van sommige expressies is situatie-afhankelijk ('hier' is niet voor iedereen zelfde plek).
 - o Betekenis kan niet volledig met predikaten gedefinieerd worden
 - o Directe verwijzing
- Persoonlijke voornaamwoorden, aanwijzende voornaamwoorden, relatieve temporele uitdrukkingen, relatieve plaatsbepalingen
- Twee betekenisaspecten van indexicals
 - o Karakter: wat de inhoud bepaalt in een situatie (bv. jij = toehoorder)
 - o Inhoud: verwijzing in een gegeven situatie (bv. jij = referent van X)
- N.B. de inhoud van een expressie als 'jij lust graag spinazie.'

≠ 'degene die behoort lust graag spinazie'

= 'X lust spinazie' [met X = bv. Jan in een situatie]

Starre verwijzing

Som van $2 + 3$

is altijd 5

Eigennamen

n.b. abstraheer van eigenaamhomoniemen

Klassieke opvatting is problematisch

Jan Koster = def. Auteur van 'pork without pigs' &

(1) 'Jan Koster heeft 'Pork without pigs' geschreven'

→ de auteur van PwP heeft PwP geschreven

→ noodzakelijk waar, a priori, analytisch (soort tautologie)

Maar dat is tegenintuïtief, want (1) lijkt contingent, etc.: mogelijk zinvolle nieuwe informatie voor de hoorder, die controleerbaar is in de wereld.

(2) 'Jan Koster had PwP ook niet kunnen schrijven.' is geen contradictie. De essentie van wat Jan Koster is, hangt niet af van de eigenschappen.

- de betekenis van een naam kan niet worden geïdentificeerd met een descriptie.
- eigenschappen die we met namen associëren zijn noch noodzakelijke noch voldoende voorwaarden om de verwijzing vast te leggen.
- Namen zijn *starre verwijzers*: in alternatieve situaties blijft de referent gelijk.

Piet was in 2017 de blonde docent van het jaar ...

- Complicatie: intensionele contexten(?) (Jan dacht dat Piet Karel was).

Natuurlijke soorten

- Natuurlijke soorten hebben een 'ware' aard (water, struisvogel, warmte, ...); te onderscheiden van artefacten)
- Tweeling-aarde-gedachtenexperiment: wij kennen water, weet hoe het eruit ziet, wat het is. We noemen dit dus water. Maar stel dat op een soort tweelingaarde ook water is, maar met een andere chemische samenstelling. Noemen we dit dan nog steeds water?
- Definities zijn dus niet toereikend voor de betekenis
- Individuele betekeniscompetentie is niet toereikend om verwijzing te bepalen.

Betekenis en de taalgemeenschap

- Kennis is collectief (met z'n allen weten we meer dan 1 persoon. Bepaalde mensen hebben van een bepaald gebied meer kennis).
- Individuen hebben beperkte kennis
- Kennis van objecten verandert in het verloop van de tijd
- Betekenis definiëren:
 1. Morfo-syntactische kenmerken (bv. woordklasse, paradigma)
 2. Semantische kenmerken (bv. telbaar)
 3. Stereotype (vgl. prototypen van concepten)
 4. Wat de verwijzing bepaalt
- 1-3: Individuele competentie
- 4: Collectieve kennis van essenties?

Eigennamen

- Causale theorie van verwijzing
- Doopact (een performatieve handeling). Iemand heeft ooit bepaald: dit gaan we zo noemen (bv. Jij heet Jan/ Dit heet Zernike)
- Causale keten van 'gebruiksinstanties'
- Descriptieve eigenschappen kunnen naar verloop van tijd wijzigen

Directe spraak: citatie

- Directe spraak *Joop zei: ...* twee sprekers
- Indirecte spraak *Joop zei dat...* één spreker
- Aanpassing deiktische elementen
- Referentie vs. autonymie [zelfnoemfunctie] | use – mention

Opaciteit

- Quote geen bijzin (anders dan *dat..-* zinnen), geen V-final
- Komt voor in niet-bijzinscontexten (middenveld; bij niet CP-selecterende N)
- Quote kan in andere taal
- Vervanging door synoniemen niet mogelijk, want dat is het geen quote meer.
- Incompleteid

- Niet-talige quotes
- Geen extractie mogelijk

→ opaque, maar niettemin is een quote in zijn geheel wel scope-gevoelig, anders dan parentheses (dit zijn insluitingstekens, dus ())

Wat is een quote?

- Een soort eigenaam? [maar: productief en niet conventioneel]
- Een soort referentie? [maar: niet verbatim (letterlijk)]
- Speciale semantische functie van aanhalingstekens (autonymie)? [maar: pragmatische functie]
- Demonstratie: 'selective depiction', niet slechts informatie maar een 'experience' voor de hoorder.
 - o Benadering, niet in alle opzichten hetzelfde, meer of minder 'faithful'
 - o Een quote kan op allerlei manieren worden verrijkt door de spreker
 - o Alles kan worden gedemonstreerd, niet alleen talige uitingen
 - o Pragmatische functie

Hoe en wat?

Hoe

- Accent, timbre, handschrift, font, snelheid, aarzelingen, dictie (moet je dit allemaal overnemen om een goede quote te maken, of is bv. alleen de inhoud al genoeg?)
- Substituties, afkorting

Wat

- Voormalige talige uitingen
- Gedachten of onuitgesproken reacties
- Potentiële/hypothetische uitingen
- Vertalingen
- Geluid
- Gebeurtenissen

Wat is een quote pragmatisch gezien?

Demonstratie

Een concrete documentatie of dramatisering van een voorgaande (spraak)gebeurtenis

- Referentie naar een hypothetische gedachte of uiting
- Autonymie
 - o Zelfnoemfunctie
 - o Benoemingen
 - o Identificaties en karakterisering

Wat is een quote syntactisch gezien?

Een quote is:

- Onafhankelijk
- Of functioneert als N of NP in elke willekeurige context waar N(P) kan voorkomen (S, DO, predicat, complement van N en P, compound, genominaliseerd)
- Interjectie
- Mixed quotation

Quotes in syntax

- Ingebedde quotes functioneren als N(P)
- Geïntroduceerd in structuur als een minimale maximale projectie
- Atomair → opaque
- Recursie mogelijk

Hoorcollege 5

Achtergrond: betekenis?

- Definitietheorie: betekenis van een expressie uitdrukken in termen van andere woorden.
 - o Problematisch want circulair
- Metataal of verschuiving nodig?
 - o Concepten? Language of thought? Prototypes? Maar hoe definieer je die zinvol?
 - o Extensie? → referentie, alleen referentiële aspect van betekenis
 - o Intensie? Maar hoe weet je wat noodzakelijk & voldoende voorwaarden zijn? Waar leggen mensen principieel de grens (wat zijn noodz. & voldoende voorwaarden voor bv. een tafel. Iedereen heeft net iets andere "eisen").

Achtergrond: paradoxen

Leugenaarsparadox:

1. *Epimenides van Kreta: "Kretenezers liegen altijd"*
2. *Eubulides van Milete: "een man zegt dat hij liegt. Is wat hij zegt waar of onwaar?"*
 1. Deze zin is onwaar ← want als deze zin juist zou zijn, dan zou de uitspraak niet waar zijn.
 2. De volgende zin is onwaar. De vorige zin is waar.

Kortom, al het bovenstaande is een paradox

→ Zelfverwijzing is problematisch

Russelparadoxen (verzamelingenleer)

1. *Barbier van Sevilla: "ik scheer alle mannen die zichzelf niet scheren"*
Scheert de barbier zichzelf? → kan allebei niet

Verzamelingenleer, want er komen kwantoren in voor (alle mannen)

Paradox van Grelling over adjectieven

1. **Autologisch** (denk aan autonymie): heeft op zichzelf betrekking

Nederlands is een Nederlands woord

Vijflettergrepig is vijflettergrepig

2. **Heterologisch**: adjectief heeft niet op zichzelf betrekking

Eetbaar, groot, groen, ...

Vraag: is het woord heterologisch een autologisch of heterologisch adjectief? (want heterologisch is heterologisch → dat is autologisch (zie boven), maar als heterologisch autologisch is, dan is het ook niet waar.)

Veralgemenisering van leugenaarsparadox

Onvolledigheidsstellingen van Gödel uit 1931:

In elk axiomatisch wiskundestelsel (Getaltheorie) zijn er stellingen die waar zijn maar niet bewezen kunnen worden, of tot een contradictie leiden.

Gödelzin: “deze uitspraak is onbeslist”

“Deze ware stelling (in A) kan niet bewezen worden (binnen A)”

- Problematisch voor de Principia Mathematica
- Problematisch voor kunstmatige intelligentie

Achtergrond: waarheid van zinnen

Wanneer is een bewering waar?

- *Correspondentiethorie*
 - o De waarheid van een bewering is gerelateerd aan een feitelijke toestand in de wereld/werkelijkheid (contingent)
 - o Ontologisch realisme (los van talige uitspraak is er een wereld waar die uitspraak aan de gang is → controleer je, kan je zeggen of het waar is of niet)
 - o Plato, B. Russell [structurele isomorfie (gelijkheid van vorm) tussen een bewering en entiteiten en relaties daartussen in de wereld, J. Austin [betekenis (hoeft niet hetzelfde te zijn als waarheid) <-> toestand]
- *Coherentiethorie*
 - o De waarheid van een bewering volgt uit de mate van systematische samenhang (=coherentie) waarin het met andere beweringen/oordelen kan worden gebracht
 - o Idealisme/rationalisme (de wereld is ideëel i.p.v. reëel, er is niet zoiets als een absolute, externe realiteit)
 - o Descartes, Kant

Redundantie v/h begrip waarheid voor de semantiek?

Frege: de waarheid van een gedachte is een onveranderlijke eigenschap ervan (Geen correspondentiethorie).

Contextafhankelijk elimineren door specificatie van de situatie (een zin is alleen maar waar of onwaar t.o.v. een bepaalde situatie. Dus bv.: Amsterdam heeft 100.000 inwoners ← misschien was dit ooit waar. Ligt eraan over wanneer je praat.)

→ eeuwige zinnen [moeizaam, want heel veel zinnen zijn wel deiktisch]

S= het is waar dat S (met het uitspreken van Sentence zeg je eigenlijk: “het is waar dat [Sentence]”, maar liegen is hierop wel een uitzondering) | het is niet waar dat S = niet S (zelfde)

- Het predicaat “is waar” voegt niets toe. Want de bewering zelf is al ‘genoeg’. Want als je “is waar” weglaat, heb je nog steeds hetzelfde.
- Heb je dan betekenis zonder waarheidsbegrip?
- Maar... waarheidsvoorwaarden?

Tarski en ‘T-zinnen’

- Semantische theorie van waarheid [neutraal t.a.v. metafysica en kentheorie (waarom is dat zo?)]
- Onderscheid objecttaal (waarin zinnen en beweringen worden gedaan) – metataal (beschrijvingstaal)
- P is waar desda P. (T-zin. “P” is als het ware een naam voor P in de metataal)
- Voor elke bewering S in taal L en situatie v geldt dat S waar is in v dan en slechts dan als p, waarbij p de waarheidsvoorwaarden zijn voor S.
- Vervullingsvoorwaarden → compositionele opbouw, predicatierelaties en verwijzende elementen
- Waarheid kan alleen op metaniveau worden bepaald

- Natuurlijke taal is 'gesloten' (in cirkelvorm) in die zin dat het op zichzelf betrekking kan hebben, zoals bv. blijkt uit leugenaarsparadoxen, waarbij er een waarheidsclaim in de objecttaal staat.
- Zo'n zin kan alleen geëvalueerd worden door meerdere semantisch niveaus te definiëren, waarbij de metataal 'open' moet zijn.

Davidson

- Relatie taal – werkelijkheid is fundamenteel (wil het niet hebben over concepten)
- Extensioneel
- Vermijdt intensionele begrippen
- Dus geen ontologisch zelfstandige betekenissen zoals bij Frege (Davidson wil dus een rechtstreekse connectie tussen taal en werkelijkheid. Niet zoals bij Frege nog een stap 'betekenis' ertussen.)
- De zin als primaire eenheid → holistisch (visie dat elk geheel meer is dan de som van zijn delen, dat alles onlosmakelijk met elkaar verbonden is).
- Dus niet het woord (zoals in het 'naïeve', 'atomistische' extensionalisme maar ook de meeste andere theorieën)
- De betekenis van een zin (dit is handig, want mensen spreken in zinnen) is gelegen in de waarheidscondities, als bij Tarski, op basis van interne structuur. Woorden worden hier niet als uitgangspunt genomen.
- Waarheidstheorie = betekenisstheorie

Contextualiteit en compositie

Frege en anderen:

- Compositionality: betekenis geheel volgt uit de samengestelde delen
- Contextualiteit: niettemin is de zin de primaire eenheid van communicatie (en komt de betekenisfunctie van woorden pas op dat niveau tot zijn recht). Dus een woord krijgt pas betekenis in een zin/context.

Davidson

- Verwijzing kan niet worden vastgesteld zonder waarheidsbegrip
- Dus semantisch moet het primaat ook bij de zin liggen en niet bij het woord.
- Waarheidsconditionele semantiek kijkt naar de structurele aspecten van betekenis (compositionaliteit, kwantificatie...), maar niet naar lexicaal semantiek (die is voorondersteld)

Behaviorisme

- Verklaringen in termen van gedrag (niet op basis van mentale entiteiten of processen)
 - o Filosofisch (ontkenning van het mentale/de geest)
 - o Wetenschappelijk (geen theoretisch gebruik van mentale begrippen, hebben we niet nodig)
 - o Methodologisch (alleen concrete observaties, het mentale is niet kenbaar/toegankelijk)
- Stimulus (iemand zegt iets, en dat roept bij iemand anders reactie op) – respons
- In de taalkunde → primaire relatie tussen taal en werkelijkheid
- Morris: een taaluiting roept een 'dispositie tot het vertonen van gedrag' in het leven; een taalteken is een voorbereidende stimulus.

- Quine: holisme, 'mythe van het museum' → geen individuele (woord)betekenissen beschikbaar; verbaal gedrag → zinsuitingen; intersubjectief

Quine en radicale vertaling

- Stimulusbetekenis: bevestigende ene ontkennde stimuli die samenhangen met uiting (omgekeerde van Morris)
- Gelegenheidszinnen hebben observationele/visuele stimuli (als je een konijn zit, stimuleert dat de reactie "kijk, een konijn". Als je een mot ziet dan is dat een negatieve stimulus voor de zin "kijk, een konijn")
- Staande zinnen niet (want ze zijn abstracter of analytisch)

Gedachtenexperiment Quine

- Radicale vertaling. Stel dat jij een andere spreker tegenkomt, die niks gemeenschappelijk heeft (niet cultuur en taal), hoe kom je er dan achter wat diegene bedoelt? Hoe bouw je uit het niets een betekenis op?
- Observaties (je neemt iets waar en zegt daar iets over), logisch redeneren en analytische hypothesen ("boebel", als er een konijn voorbij loopt, dan zou "boebel" wel "konijn" betekenen)
- Onbepaaldheid van vertaling

Radicale interpretatie

- Wat moeten we weten om uiting te kunnen interpreteren
- Davidson: zelfs interpretatie tussen sprekers van dezelfde taal is deels onbepaald.
- Maar: 'principle of charity', gesprekspartner heeft dezelfde geloofsverhouding met betrekking tot de werkelijkheid.

Hoorcollege 6

I. Linguïstisch relativisme

"Sapir-Whorf-hypothese"

Uitgangspunten:

- Taal beïnvloedt ons beeld van de werkelijkheid
- Talen verschillen fundamenteel van elkaar

Beeld v/d werkelijkheid

- Taal selecteert wat waargenomen wordt in de fysieke omgeving
- Taal kadert een stelsel van sociaal-ethische normen in
- Taal geeft systeem van begrippen voor redeneringen, overtuigingen enz.

Verschillen tussen talen

- Lexicale semantiek en semantische woordvelden
- Realisatie grammaticale rollen, naamval, syntactische categorieën (bv. het aantal categorieën verschilt).

Relativisme vs. mentalisme

Primaat bij de relatie taal – denken

Atomische visie op betekenis.

Relativisme

- Taal bepaalt denken
- Anti-universalistisch (dus meer relativistisch)

Mentalisme

- Denken bepaalt taal
- Universalistisch (zowel bij empiristisch als rationalistisch mentalisme)

Vertaling

- Klassiek: er is in principe een juiste vertaling mogelijk (te toetsen aan een taalafhankelijke ontologie)
- Quine (behaviorisme): onbepaaldheid van vertaling (i.h.b. van analytische hypothesen); taal onderspecificeert een wereldbeeld; potentieel meerder vertalingen mogelijk
- Relativisme: precies juiste vertaling kan onmogelijk zijn vanwege incompatibele (onverenigbare) wereldbeelden.

Toetsbaarheid, methodologie

- Relativistisch 'beeld van de werkelijkheid' moeilijk te bewijzen onafhankelijk van taal → probleem van circulariteit
- Verschillen tussen talen zijn meer rechtstreeks bestudeerbaar
- N.B. Relativisme is meer dan alleen het vaststellen van correlaties tussen sets van talige uitdrukkingen en bv. culturele indelingen zoals verwantschapsrelaties. Het gaat om causale verbanden.

Bv: Hopi heeft geen temporeel systeem

→ Whorf: Hopi-indianen hebben geen concepten tijd, ruimte, causaliteit zoals wij

→ Daniel Everett: Piraha hebben geen tijd, geen recursie (dit is recenter onderzoek)

- Probleem van 'oververtaling' door irrelevante etymologie of niet-herkende retoriek.

II. Communicatief handelen

- Taalgebruik maakt deel uit van een context van menselijk handelen
- Taalgedrag → intentioneel (bewust, doelgericht)
- Niet alleen declaratief, maar we vragen ook dingen, doen verzoeken, beloftes etc.
- Taalhandeling en intentie → betekenis
- De relatie tussen taal en de wereld is primair (maar heel anders dan in het oorspronkelijke behaviorisme)
- Functionalistisch (betekenis niet los van de communicatieve functie van taal, we gaan uit van bedoelingen. We kijken waar het voor dient, en daaruit hoop je te kunnen vaststellen wat het betekent ← dwars tegen Chomsky in)
- Wittgenstein ('taalspelen' (als je met elkaar praat, doe je telkens een soort rollenspel), aanval op het 'augustiniaanse' (ouderwetse) wereldbeeld van declaratieve, verwijzende betekenis)
- Austin, Grice, Searle

Analyse van taalhandelingen (als ik een zin uitspreek, dan bedoel je daar iets mee in de zin van communicatie)

Vragen:

1. Wat voor soort betekenis theorie kun je hier dan aan ontleen of koppelen?
2. Wat voor soort handelingen zijn taalhandelingen dan?

- a. *Probleem*: uiteenlopende bedoelde en werkelijke effecten
- b. *Vraag*: welke effecten zijn relevant voor de betekenis?

Searle, Grice: systematiek in gebruiksfuncties

Uit het correcte gebruik van zinnen in context moeten we regels kunnen afleiden voor het gebruik van potentiële (nieuwe) zinnen [inclusief 'subsentiële' (bestanddelen uit een zin, zoals woordgroep) uitdrukkingen].

→ betekenis kan niet geheel van de context afhangen.

Vooraf: (niet-)natuurlijk betekenis

Grice: onderscheid natuurlijke en niet-natuurlijke betekenis

- Natuurlijk: (niet-intentionele) causale relatie
'*die wolken duiden op regen*' → je kan dat wel zeggen als mens, maar dat is iets wat de natuur doet, jij hebt er geen invloed op.
- Niet-natuurlijk: conventionele relaties
'*je hand uitsteken betekent afslaan.*' → dit is zo ontstaan door gewoonte en vaste patronen, niet door de natuur.

Intenties (hoe je het zou kunnen gebruiken)

Notationele conventies:

S = spreker

H = hoorder

I = intentie

x (u) = uitdrukking (later: p, de daardoor geïmpliceerde propositie)

e = effect

Grice:

I_1 : S heeft de intentie om d.m.v. uiting x in H een effect e teweeg te brengen

I_2 : S heeft de intentie dat H zijn intentie I_1 als zodanig herkent.

I_3 : S heeft de intentie dat I_2 instrumenteel is in het teweegbrengen van e.

Je hebt dus de intentie dat je iets wil van de hoorder (I_1), maar de hoorder moet ook begrijpen dat jij iets van hem wil (I_2)

(I_2 om onbedoelde/irrelevante effecten uit te sluiten van de analyse)

Betekenis (I)

Betekenis (Grice): door generalisaties verbanden leggen tussen x en e, afhankelijk van (aspecten van) situaties.

Soorten betekenis (algemeen)

- Sprekerintentie
- Sprekerbetekenis (afhankelijk van geloofswereld)
- Linguïstische betekenis

Evaluatie: de theorie van Grice kan niet-natuurlijke betekenissen onderscheiden en geeft inzicht in sprekerintenties, maar niet in de (linguïstische) betekenis.

(Anders zouden bv. "het regent" en "neem een paraplu mee" hetzelfde kunnen 'betekenen').

Taalhandelingstheorie van Austin

Onderscheid tussen de talige inhoud van de uiting, de direct aan de inhoud gerelateerde intenties en effecten, en niet-rechtstreekse taalhandelingen.

Drie onderdelen van een speech act:

- Locutionaire handeling (wat gezegd wordt)
- Illocutionaire handeling (in de uiting: mededeling, vraag, bevel, belofte..)
- Perlocutionaire handeling (d.m.v. de uiting: overreden, doen schrikken...)

Een illocutionaire handeling kan worden omschreven met een expliciete performatieve uiting (werkwoord dat tot doel heeft een verandering in de wereld te weeg te brengen):

Hierbij deel ik je mee dat...

Hierbij vraag ik je of...

Hierbij beveel ik je om...

Hierbij beloof ik om...

Een performatieve handeling kan niet zo worden omschreven:

- Hierbij doe ik je schrikken/geloven/...dat
- Hierbij overreed ik je dat...

Betekenis (II)

- Grice: betekenis in termen van intenties (onvoldoende)
- Searle: betekenis = intentie + conventie

I_2 : S heeft de intentie dat H zijn intentie I_1 als zodanig herkent

I_2' : S heeft de intentie dat H zijn intentie I_1 als zodanig herkent dankzij het feit dat de regels voor het uiten van x de uiting ervan associëren met de productie van e.

Searle

Propositonele inhoud vs. illocutionaire kracht:

1. Piet rookt een pijp (mededeling)
2. Rookt Piet een pijp? (vraag)
3. Piet, rook een pijp (bevel)

Taalhandelingstheorie: (constitutieve) regels voor illocutionaire handelingen.

bv. grammaticale structuur → clause type → illocutie (of met behulp van een performatief werkwoord)

N.B. er zijn ook secundaire speech acts, waarbij clause type en illocutie niet rechtstreeks matchen.

Regels voor taalhandelingen

- Voorwaarden voor de propositionele inhoud (moet compatibel zijn met de illocutionaire handeling)
- Voorbereidende voorwaarden (noodzakelijke eigenschappen van S en H en de omstandigheden om de gewenste illocutie tot stand te kunne brengen)
- Oprechtheidsvoorwaarden (spreker bedoelt wat hij zegt)

- Essentiële voorwaarden (karakteriseren wat als een bepaalde illocutionaire handeling geldt)

Hiermee kunnen verschillende klassen van taalhandelingen worden gedefinieerd, bv. directive speech acts, commissive speech acts....

Semantiek vs. pragmatiek

(in aansluiting bij de 'gematigde' opvattingen van Searle)

- Sentence meaning → betekenis van propositie → semantiek
- Speaker meaning → + wat wil de spreker daarmee → illocutie → pragmatiek
- Taalhandeling als pragmatische 'schil'om propositionele inhoud heen.

Conversationale implicaturen (Grice)

- Aspecten van betekenis die niet in de propositionele inhoud besloten liggen, maar door sociaal-interactionele conventies tot stand komen
- Verschillend van implicaties (analytische gevolgtrekkingen)
- Verschillend van presupposities!

Interpretatie op basis van kennis van de wereld, menselijk gedrag en i.h.b. conventies m.b.t. interactie tussen taalgebruikers (→ conversationale maxims, als hoorder interpreteer je de spreker alsof hij zich aan alle conversationale maxims houdt)

Conversationale maxims

Algemeen: coöperatieprincipe (de bedoeling is dat je spreekt op zo'n manier dat je elkaar begrijpt, je werkt samen)

- Geen absolute regels, maar generaliserende hypothesen over normale conversatie die tevens als normatieve principes kunnen worden gehanteerd
- Taalgebruikers handelen rationeel en doelbewust voor goede communicatie
- Geformuleerd vanuit de spreker (doe dit, doe dat), maar in feit eerder bruikbaar om te begrijpen hoe hoorders interpreteren wat een spreker zegt
- *Flouting* is het bewust schenden van de maxims, maar wel zo dat S verwacht dat H dit begrijpt (bv. ironie). Dus bv. "hoeveel keer is Jan ontslagen?" "wel duizend keer" → hoorder begrijpt de ironie. Er is dus nog steeds coöperatie (niet letterlijke communicatie).

Maxims:

- *Maxime van kwaliteit* (S gelooft wat hij/zij zegt, 'waarheid', geen onzin, geen bedrog). Moore's paradox: *p*, maar ik geloof niet dat *p* ← geen logische contradictie, maar een slechte bijdrage aan de conversatie.
- *Maxime van kwantiteit* (niet meer en niet minder informatie geven dan nodig/mogelijk)
- *Maxime van relevantie* (wat je zegt is relevant voor de conversatie)
- *Maxime van wijze* (S is duidelijk, ondubbelzinnig, enz.)

Intentionaliteit en betekenis (III)

- Intentionaliteit: het bewustzijn is ergens op gericht
- Franz Brentano 19^e eeuw
- Mentale representaties: herinneringen, geloof, perceptie, enz.
- Intentionele waarneming kan tot kennis leiden. Hier hangt de kentheorie aan vast.

- Intrinsieke relatie tussen intentionaliteit in het denken en betekenis.

Intentionele werkwoorden

- Beschrijvingen van intentionele situaties: er is een subject aan wie bewustzijn kan worden toegeschreven en een predicaat dat intentioneel opgevat kan worden
- Werkwoorden als beweren, vragen, beloven, enz. zijn intentioneel
- Zien is dubbelzinnig, afhankelijk van de context:
 - o *Jan zag Marie Piet knippen maar realiseerde zich niet dat dat was wat ze deed.* (alleen gewaarwording, geen intentioneel 'zien', Jan had niet door dat het een knijpactie was)
 - o *Jan zag dat Marie Piet kneep* (#maar realiseerde zich niet dat dat was wat ze deed.)

Intentionele 'handelingen' en objecten

- 'inhoudstheorie' van intentionele handelingen/toestanden (Husserl, Searle): intentie gericht op een extern object of situatie (-> propositie).
- Geen noodzakelijke existentiële implicatie, want je denkt erover in te omschrijven termen. Hier kan je dus een mogelijke wereld aan koppelen. (vb. x wenst (dat) y)
- Perspectief → aspecten v/e object → geen 'substitutie van identieken'
- Intentioneel object gedraagt zich vergelijkbaar met een descriptie, dus eerder de Sinn dan de extensie van een object.
 - o Jan wil met Gerry Wakker spreken (kent haar in de hoedanigheid van de decaan of de hoogleraar Grieks)
 - o Jan belooft een foto te zullen maken van de toekomstige wereldkampioen verspringen. (heeft nog geen referent, het hoeft niet al te bestaan in deze ene werkelijkheid)

'fenomenologische reductie'

Husserl: bewustzijn is intentionaliteit. Al het andere buiten beschouwing laten; geen psychologisch mentalisme. In zijn idee is alles intentioneel. Tenzij je niet bewust iets ontvangt (talig)

Het begrip noëma (binnen het ideële bewustzijn) (**tentamen**):

- *Noëmatische Sinn*: kwalitatieve karakterisering van het object (intersubjectief) [vgl. Frege]
- *Thetische component*: de (ideële) kwaliteit van de betreffende intentionele handeling/toestand in relatie tot het (individuele) subject: verwacht, gezien, gehoord, gewenst, ... (bestaat uit 2 onderdelen, namelijk de zin en jouw verhouding daartoe)

Betekenis heeft een objectieve component plus een subjectieve, individuele component (hoe is jouw verhouding naar de betekenis) ← dit vormt samen de betekenis.

Intentionaliteit en taalhandelingen

Searle: een taalhandeling is een publieke uitdrukking van een intentionele toestand.

- Taalhandelingen zijn publiek observeerbaar, en daardoor kunnen ook intentionele toestanden bestudeerd worden, ervan uitgaand dat ze intrinsiek vergelijkbaar gestructureerd zijn.
- Beide zijn representatief van aard:

F(p)	p = propositie (variabele)	F = illocutionaire kracht (hier doe je wat mee)
S(r)	r = representatieve inhoud,	S = psychologische wijze
- Vergelijkbare vervullingsvoorwaarden

Hoorcollege 7

'Regels' in de taal en taalfilosofie

- Fonologische, morfologische en syntactische regels en principes kunnen zijn:
 - o Universeel
 - o Taalspecifiek
- Sinn = lexicale regel die in contexten de Bedeutung bepaalt.
- Compositioneel-semantische regels (bv. Wat is de Sinn? Die bepaalt de Bedeutung ← is een regel)
- Waarheidsregels
- (Holistische) betekenisregels voor zinnen
- Taalhandelingsregels
- Conversatieprincipes (maximes/coöperatieprincipes)

[afhankelijk van de (taalfilosofische) benadering]

Soorten regels (algemeen)

- *Descriptief*
Empirische generalisaties; feitelijke regelmatigheden; met hoge waarschijnlijkheid of absoluut; contingent (je kan controleren in de wereld of het klopt), niet-normatief; uitzondering of falsificatie mogelijk (bv. *trekvoegels gaan in de herfst naar het zuiden vliegen*). Het is dus een soort van wetenschappelijke hypothese.
- *Regulatief*
Nadere bepalingen van gedrag dat onafhankelijk van de regel bestaat; niet-contingent normatief; overtreding mogelijk. Denk hierbij aan etiquette/beleefdheidsregels (*je zou je bestek eigenlijk zo moeten neerleggen*). Maar je kan deze regel natuurlijk overtreden. De regel probeert je wel in een richting te dwingen.
- *Constitutief*
Bepalingen die definiërend zijn niet-contingent normatief; 'overtreding' leidt tot ongedefinieerdheid. Denk hierbij aan spelregels: je kan vastleggen dat je met 11 spelers op een zo groot veld speelt etc. ← je hebt een set regels die bepalen wat voetbal dus eigenlijk is. Zelfde met Nederland ← een set regels bepaalt dat Nederland Nederland is. Wij bepalen dus zelf dat het zo is, het is niet natuurlijk aan ons gegeven.

Taalregels

- *Descriptief*:
 - o Greenbergiaanse generalisaties (hij legde systematisch talen naast elkaar en keek naar overeenkomsten. Hij maakt hierover crosslinguïstische (over de talen heen) generalisaties en maakte zo eigenlijk een wetenschappelijke hypothese)
 - o Objectieve (externe) beschrijving van een taal
- *Regulatief*:
 - o Stijlaanwijzingen (beleefdheidsvorm, koningin aanspreken met majesteit, proposities bij elkaar)
- *Constitutief* (meeste regels in taal zijn constitutief, de regels maken misschien zelfs wel taal):
 - o (Interne) karakterisering van een taal, bv. grammaticale regels
 - o Conventionele verbindingen tussen concepten en woorden
 - o Regels/definities voor taalhandelingen

Constitutieve taalregels

=> normatief (als je er je niet aan houdt, dan klopt het niet. Doe je geen V2 in het NL, dan spreek je eigenlijk geen NL) maar (dus constitutief, maar niet van het gewone type):

- Geen expliciete codificering (taalregels zijn lang niet allemaal expliciet opgeschreven)
- Onbewust voor sprekers (taalregels is het grootste deel van de sprekers zich niet van bewust)
- Geen of weinig expliciete instructie (als je leert schaken, krijg je regels aangeleerd, maar taal krijg je niet aangeleerd, maar dat verwerf je als kind (grotendeels)).

Wat is dan linguïstische competentie?

mogelijke opvattingen:

- Taalregels zijn theoretische constructies, dus descriptieve generalisaties; het verbale gedrag is primair, en normativiteit moet daaraan gekoppeld zijn [behaviorisme; extreem empirisme]
- Taalregels zijn reële sociale conventies (dus ook normatief)
David Lewis: groep als oplossing voor communicatieve coördinatieproblemen
- Taalregels zijn ontologisch reëel buiten het individu [platonisme]
- Taalregels zijn individueel-cognitief reëel [mentalisme, rationalisme] Noam Chomsky: mentale structuren; interactie tussen aangeboren universele principes en contingente invloeden (L1-verwerving); modulariteit: regels en representaties

[N.B. Het is niet gezegd dat alle taalregels van dezelfde aard zijn.]

Wittgenstein

- De essentie van taal ligt in het gebruik ervan
- De betekenis van een uitdrukking wordt bepaald door hoe die in een taalspel functioneert
- Taalcompetentie is uitdrukkingen passend kunnen gebruiken in overeenstemming met een conglomeraat van praktijken en taalspelen
- Een regel is een praktijk
- Normativiteit: taalregels vallen samen met de correcte toepassing ervan (regels vallen niet samen met gebruik van de regels)
- weten hoe (gebruik van een regel) > weten dat (achterliggende regel) raakt op de achtergrond
- Begrip is geen mentale toestand maar een vermogen

Ontwikkeling moderne semantiek

Statisch:

- Extensionele semantiek (referentie en waarheidscondities)
- Compositionaliteit, Montague-grammatica
- Intensionele semantiek (=> mogelijke werelden)
- Uitbreidingen met niet-declaratieve zinstypes (bv. wat is een vraag? → verzameling van mogelijke werelden als antwoord)
- Uitbreidingen met indexicaliteit (bv. hier, daar, ik): modellering van situaties (met informatie over tijd, plaats, perspectief)

Dynamisch (grotere eenheden dan de zin; betekenis => context change potential):

- Discourse Representation Theory (Kamp & Reyle)
- Dynamische semantiek (o.a. Groenendijk & Stokhof) (contexten zijn semantische objecten, geen representaties van informatie)

Type-theorie: grammaticale boomstructuur en semantische boomstructuur vallen samen (propositie <t> bestaat uit predicaat <e,t> en naam <e>).

Anaforische verwijzing

1. Ik heb tien knikkers laten vallen en ze allemaal weer gevonden, op één na. *Hij* ligt vermoedelijk onder de bank.
 2. Ik heb tien knikkers laten vallen en er maar negen weer gevonden. ?? *Hij* ligt vermoedelijk onder de bank.
- Zelfde waarheidscondities in beide zinnen. Een discourse referent is dus van belang voor betekenis van de zin.
 - Maar in zin 2 zit geen discourse referent

Werkcollege 7

Sprekersintuïties

1. Verschil tussen acceptabel en grammatica vanuit epistemologisch perspectief

Het acceptabel vinden behelst meer dan alleen grammatica (bv. communicatie etc.). Grammatica is ook een theorie, een interne competentie van mensen. Als je iets vindt (acceptabel) van een zin kan dat met duizend dingen te maken hebben en niet alleen met grammatica, want niet iedereen heeft grammatica. Toch kunnen zij een oordeel hebben over een zin, ongeacht je kennis van grammatica.

2. Wat is het verband met linguïstische competentie

LC: er is kennis van taal en dat zit in ons hoofd. Daar is niet iedereen het over eens, want het kan ook sociale factoren hebben.

Grammatica die mensen geïnternaliseerd hebben is een deel van die competentie. Of iemand dit acceptabel vindt, heeft hiermee te maken, maar misschien ook nog met andere dingen.

3. Kan een zin grammaticaal zijn, maar toch onacceptabel of omgekeerd?

Het kan zijn dat een zin in een bepaalde context niet goed is, omdat deze bv. niet relevant of onbeleefd is. Maar dan is deze zin niet per se niet grammaticaal (bv. Ik en Piet gaan weg ← onbeleefd en onacceptabel, want 'ik' eerst, maar grammaticaal juist).

Denk bij een ongrammaticale zin die acceptabel is aan een ontspoorde zin die 'gerepareerd' wordt ← je overschrijdt grammaticale regels, maar je vindt het toch acceptabel als hoorder.

4. Mogen L2-sprekers een grammaticaliteitsoordeel geven? Waarom wel/niet?

Hoe gevorderd kan je als L2-spreker worden in grammatica? Zal je ooit zo gevorderd zijn als een echte moedertaalspreker? Er zijn namelijk erg veel onbewuste regels, die je als moedertaalspreker ook onbewust oppikt. Dus eigenlijk kan dit niet. Want je hebt ook altijd een native speaker nodig om te oordelen of wat de L2-spreker zegt ook juist is.

5. Waarom is er sprake van intuïties en niet van bewust beargumenteerde oordelen?

Taalcompetentie is voor een groot deel onbewust, dus er is altijd sprake van intuïties en niet van een bewuste redenering. Om een bewuste redenering te maken, moet je taalkundige zijn. Maar heel veel mensen hebben die taalkundige kennis niet.

6. Is 't onbewuste karakter van taalcompetentie een probleem voor 't begrip intentionaliteit?

Dat hangt er vanaf hoe je intentionaliteit ziet. Stel (extreme variant) het hele menselijk denken is onbewust en dit koppelt je aan de taalhandelingen....

7. In tests wordt gevraagd om een oordeel te geven op Likert scale. Hoe verhoudt zich dit tot grammaticatheorieën?

Mensen vinden wel dat iets een beetje goed of beetje fout kan zijn. Mensen willen niet de uiterste van de schaal aantekenen. Wat mensen acceptabel vinden is veel genuanceerder, iets is een beetje goed of beetje fout. Maar een grammaticatheorie is vaak alleen goed of fout (bv. je gebruikt V2 of niet).

8. Sommige taalkundigen leggen bij voorkeur tests voor aan collega taalkundigen. Waarom?

Als je willekeurig iemand vraagt over een voorbeeldzin, dan weet je niet wat hij er acceptabel er allemaal bij betreft, dat kan namelijk heel veel zijn. Een taalkundige weet waarschijnlijk wat je wilt met zo'n test, en laat alle irrelevante dingen al weg.

Anderen vinden het beter om naïeve sprekers te vragen. Waarom?

Taalkundigen kunnen wel al anticiperen op wat het antwoord zou kunnen zijn.

Voorbeeldzinnen en ambiguïteiten

Welke lezing een zin kan krijgen, ligt aan de context

- **Polysemie**

Een taalteken kan meerdere betekenissen hebben (steen kan kei zijn, maar ook edesteen)

- **Structurele ambiguïteit:**

"De jongens zien [de man met de verrekijker] / De jongens zien [de man] met de verrekijker"

- **Pronomina:**

In de zin staat 'hij', maar naar wie verwijst 'hij' → moet je terugkijken in de context

- **Deiktische elementen in het algemeen:**

Zoals 'nu', dan moet je weten wanneer de tekst is uitgesproken.

- **Variabel bereik (scope) van kwantificeerders:**

"Alle kinderen lezen 3 boeken" → lezen alle kinderen dezelfde 3 boeken, of verschillende boeken.

- **Collectieve en individuele lezingen:**

"Jan en Piet gaan naar de bioscoop" → bevat 1 event. "

"Jan en Piet gaan beide naar de bioscoop" → bevat 2 events (de 1 gaat naar Pathé en de ander naar Wolff)

- **De dicto en de re (gaat over de zaak) lezingen**

.....

1. Ambiguïteiten vormen een complicatie voor eenvoudige speakers judgment tests en bemoeilijken het interpreteren van de resultaten daarvan. Hoezo?

.....

2. Hoe zouden we dat kunnen ondervangen?

Je zou een uitgebreidere test kunnen maken.

Intentionaliteit en taalhandelingen

Is er een verschil tussen speech acts en thetische betekeniscomponent van Husserls 'noëma'.

Die Husserl dacht vanuit het individu en wat zijn intentie vanuit de wereld. Maar de mensen die speech act bestuderen gaan er vanuit dat er gecommuniceerd wordt, er zijn 2 mensen nodig, want het gaat over interactie.

Tentamenvoorbeelvragen

1. B. (weten we het van te voren, of weten we het na het onderzoek). A priori staat gelijkgeschakeld (parallel) aan het begrip analytisch.
2. A. ?
3. C. (at-issue is niet de hoofdzin)
4. Een deiktische expressie heeft geen rechtstreekse/vaststaande referent, dit hangt van de situatie af.
5. Taal is gelijk aan taalgebruik. Taalregels bestaan niet los van taalgebruik. Als wij een taalpraktijk hebben, dan is dat automatisch normatief, want je volgt de gebruiken.

6. *Dit is een regel waarmee iets in het leven wordt geroepen. Denk bv. aan: ik noem dit ding een tafel. Nu betekent het woord 'tafel' ineens iets.*